

УДК 37.016:372.881: 371.3:398

Василь Стозуб

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0004-7050-5589

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/305-312

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УДОСКОНАЛЕННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗВО

В статті розглядається роль інтерактивних технологій у вдосконаленні міжкультурної комунікації курсантів військових закладів вищої освіти. Визначено, що інтерактивні методи навчання, зокрема рольові ігри, симуляції, відеоконференції та інші сучасні технології, значно сприяють розвитку міжкультурної компетентності курсантів, покращуючи їх мовні та комунікативні навички. Зазначено, що такі технології сприяють формуванню адаптивності, толерантності та здатності ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, що є важливим для професійної діяльності майбутніх офіцерів. Особливу увагу приділено використанню інтерактивних методів як інструменту для підготовки курсантів до служби в багатокультурному середовищі, що підвищує їх здатність працювати в міжнародному контексті та забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію.

Стаття розглядає специфіку професійної діяльності військовослужбовців, зокрема офіцерів, і визначає важливість комунікативних навичок для ефективної взаємодії в колективі та з громадянами. Окрему увагу приділено професійно-комунікативній компетентності, яка включає знання, навички та психологічну підготовленість, необхідні для виконання військових завдань. Важливими складовими є комунікативна, спеціальна, екстремальна та аутокомпетентність. Висвітлюються професійно важливі якості військовослужбовців, такі як інтелектуальні здібності, емоційно-вольова стійкість та фізичні властивості, які є основою ефективної служби. Стаття також акцентує на важливості розвитку професійно-комунікативних умінь офіцерів для забезпечення ефективної взаємодії за європейськими стандартами та в умовах міжнародної співпраці. Інтерактивні технології в навчальному процесі військових закладів вищої освіти сприяють удосконаленню міжкультурної комунікації та підготовці майбутніх офіцерів до роботи в багатокультурному середовищі.

***Ключові слова:** інтерактивні методи навчання, культурологічна компетентність, підготовка офіцерів, військова освіта, критичне мислення.*

Постановка проблеми. Професіоналізм офіцера визначається психологічними факторами, зокрема здатністю діяти в умовах небезпеки, що тісно пов'язано з професійною компетентністю. З початку ХХ століття культурно-просвітницька діяльність стала важливим інструментом для формування громадянського суспільства і зміцнення національної самосвідомості. Вона сприяла розвитку критичного мислення та адаптації до політичних змін, особливо в умовах військових

конфліктів. Після війн культурно-просвітницька діяльність допомогла відновити моральну єдність і сприяла відбудові суспільства.

В сучасному світі ця діяльність адаптується до викликів глобалізації та міжкультурної інтеграції, сприяючи розвитку толерантності та культурного різноманіття. Завдяки інформаційним технологіям культурна спадщина зберігається та поширюється через цифрові платформи. Вона також виконує об'єднавчу функцію, сприяючи миру та взаємоповазі між народами. Культурно-просвітницька діяльність стає основою для формування відповідального громадянства, зміцнюючи соціальну згуртованість.

Сучасна культура України є важливим компонентом у формуванні культурологічної компетентності офіцерів Національної гвардії, адже вона допомагає розуміти національну ідентичність та відповідально ставитися до культурної спадщини.

Метою статті є обґрунтування ролі інтерактивних технологій у вдосконаленні міжкультурної комунікації курсантів військових ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Специфіка професійної діяльності військовослужбовців вимагає ефективного спілкування в колективі та з громадянами, що є важливим для збереження психічного здоров'я та уникнення стресу. Військові мають володіти комунікативними навичками, досвідом та індивідуальним стилем взаємодії. Професійна компетентність офіцера включає знання, навички, психологічну підготовку та методику військових заходів. Вона включає професійну спрямованість, компетентність, професійно важливі якості та психофізіологічні властивості, необхідні для ефективної взаємодії з підлеглими та іноземними фахівцями.

Професійна спрямованість охоплює мотиви, ціннісні орієнтації, професійну позицію та соціально-професійний статус. Мотиви спрямовують офіцера на виконання завдань, а ціннісні орієнтації формуються через життєвий досвід. *Професійна компетентність* включає комунікативну, спеціальну, екстремальну та аутокомпетентність. *Комунікативна компетентність* охоплює мовленнєву діяльність, культуру спілкування та етикет. *Спеціальна компетентність* включає знання з охорони державної безпеки та практичні навички, необхідні для військової діяльності. *Екстремальна компетентність* полягає у здатності вирішувати завдання в складних умовах.

Професійно важливі якості військовослужбовців включають інтелектуальні та управлінські здібності, а також емоційно-вольову

стійкість. Інтелектуальні та управлінські здібності розвиваються під впливом соціальних факторів та досвіду. Емоційно-вольова стійкість передбачає здатність діяти відповідно до мети, долаючи труднощі. Професійно значущі психофізіологічні властивості включають *вищі психічні функції* (сприйняття, увага, пам'ять, мислення), *сенсорно-перцептивні та психомоторні властивості*, а також *фізичні якості*, які потрібні для високих фізичних навантажень на службі.

Один з важливих аспектів професійної діяльності офіцера – це професійно-комунікативна компетентність, яка включає специфічні особливості військових колективів: важливість їх діяльності, чіткість і точність у виконанні наказів, а також різницю між офіційними і неофіційними відносинами серед військовослужбовців. Формально-рольове спілкування в колективі визначається службовими відносинами, побудованими за принципами горизонтальних, вертикальних та діагональних взаємодій.

Вітчизняні науковці визначають основні характеристики професійно-комунікативно компетентного фахівця, зокрема:

- 1) здатність ефективно виконувати завдання;
- 2) прихильність до професії та мотивація до праці;
- 3) результативність роботи;
- 4) засвоєння норм і стандартів діяльності;
- 5) постійне професійне самовдосконалення;
- 6) необхідний рівень знань і вмінь для ефективної роботи;
- 7) уміння налагоджувати комунікативний контакт;
- 8) готовність до накопичення професійного досвіду;
- 9) здатність об'єктивно оцінювати рівень власної підготовки.

Формування професійно-комунікативних умінь військовослужбовців важливе для ефективної взаємодії за європейськими стандартами. Офіцери повинні володіти стратегічним і тактичним мистецтвом спілкування, знати ділову етику, психологію та методи управлінського спілкування, а також здатність взаємодіяти з громадянами України та правоохоронними органами.

Професійно-комунікативна компетентність офіцера є важливим чинником ефективності його служби, включаючи здатність організувати діалог, аналізувати та передавати інформацію, підтримувати взаємодію в звичайних і екстремальних ситуаціях. Вона також включає вміння розуміти мотиви ділової поведінки інших та вибирати ефективні комунікаційні стратегії. Більшість науковців (С. Максименко, М.

Слюсаревський, Л. Прохоренко, Н. Чепелева, Т. Куліш, І. Губеладзе, І. Ткачук, Н. Ярмола та ін.) погоджуються, що *професійно-комунікативна компетентність* є складовою професійної компетентності, яка включає теоретичну та практичну готовність до роботи в умовах міжкультурної комунікації.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у вдосконаленні міжкультурної комунікації курсантів військових закладів вищої освіти (ЗВО). Їх застосування в навчальному процесі сприяє розвитку ключових навичок, які є важливими для ефективного спілкування в міжнародному контексті та взаємодії з представниками інших культур (рис. 1).

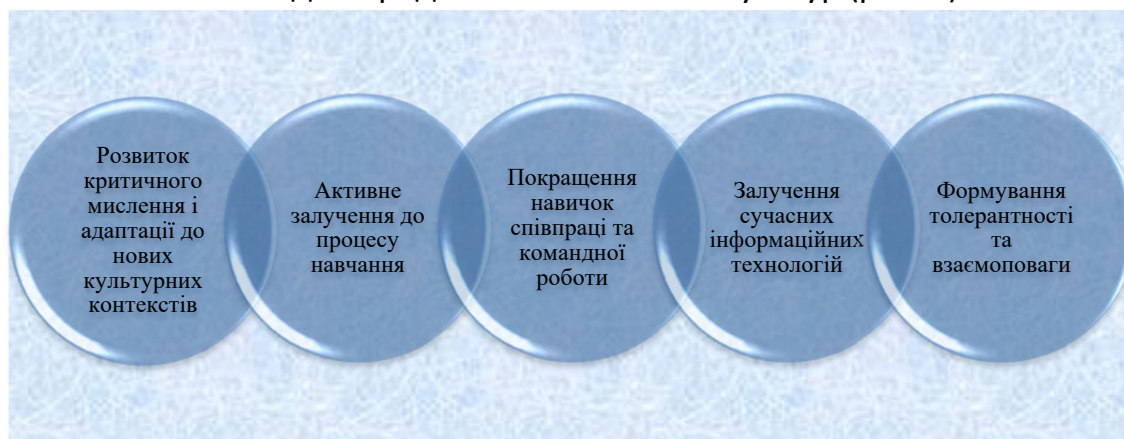

Рис. 1. Роль інтерактивних технологій у вдосконаленні міжкультурної комунікації курсантів військових ЗВО

Інтерактивні технології стимулюють критичне мислення, оскільки вони часто вимагають аналізу ситуацій з різних точок зору, що допомагає курсантам краще розуміти культурні особливості та уникати стереотипів у міжкультурному спілкуванні. Наприклад, під час імітаційних вправ, дискусій або рольових ігор, курсанти мають можливість адаптувати свою поведінку до різних культурних контекстів, що є необхідним для професійної діяльності. Інтерактивні методи сприяють більш глибокому залученню курсантів у процес навчання, що дає їм змогу відразу застосовувати теоретичні знання на практиці, що, в свою чергу, сприяє розвитку комунікативних навичок та підвищенню міжкультурної обізнаності, адже учасники взаємодіють з різними культурами в реальних умовах навчання, проводячи симуляції або взаємодіючи через міжнародні цифрові платформи. Військові курсанти повинні вміти працювати в міжкультурних командах, адже миротворчі та міжнародні операції вимагають здатності співпрацювати з людьми з різних культурних середовищ. Інтерактивні технології, такі як командні завдання, симуляції та

тренінги, допомагають розвивати ці навички, оскільки вони вимагають колективного підходу до вирішення завдань і врахування культурних відмінностей у взаємодії.

Процес формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього офіцера є діяльністю, яка включає спільну роботу курсантів та викладачів, спрямовану на досягнення спільної мети – формування цієї компетентності, як цілеспрямованої та організованої діяльності, де рівень організованості гарантує успішне досягнення мети. Безсистемність у підготовці не може забезпечити необхідного результату. Дослідження вчених (С. Каплун, О. Забула, А. Зозуля, О. Бондаренко) пропонують кілька рівнів аналізу цього процесу: *методологічний* (реалізація діалектичних закономірностей), *науково-теоретичний* (теоретичні підходи), *спеціальний* (формування знань, умінь і особистісних якостей майбутніх офіцерів).

Використання цифрових платформ для навчання, таких як відеоконференції, онлайн-курси або міжнародні віртуальні форуми, дозволяє курсантам взаємодіяти з іноземними колегами і викладачами, обмінюватися досвідом і вивчати культурні відмінності в реальному часі, що сприяє розвитку навичок міжкультурної комунікації та збагачує їхні знання про міжнародні стандарти і практики, що важливо для військових у глобалізованому світі. Інтерактивні методи допомагають створити навчальну середовище, в якій курсанти можуть вільно обмінюватися ідеями, що сприяє розвитку толерантності та взаємоповаги до різних культур. Через активну участь у діалозі, дебатах або групових проектах, вони не лише отримують нові знання, але й формують ставлення до представників інших культур, що є важливим аспектом військової діяльності на міжнародній арені.

Отже, інтерактивні технології значно покращують міжкультурну комунікацію курсантів військових ЗВО, формуючи в них важливі професійні якості, такі як здатність до адаптації в різних культурних середовищах, ефективна співпраця та навички вирішення конфліктів. Ці навички необхідні для успішної військової служби в умовах глобалізованого світу, де взаємодія з різними культурами є неминучою.

Професійно-комунікативну компетентність майбутнього офіцера, розуміємо, як складне інтегративне утворення, що включає сукупність знань, умінь і навичок, а також професійно важливих якостей, які забезпечують успішне спілкування у військовій сфері. Вона базується на знаннях соціокультурних норм та мовленнєвої поведінки,

вимагає навичок прогнозувати і ефективно здійснювати комунікацію за допомогою вербальних і невербальних засобів, а також розуміння мотивів і стратегій поведінки учасників взаємодії. Володіння цією компетентністю гарантує кваліфіковане виконання професійно-комунікативної діяльності офіцером.

До змісту професійно-комунікативної компетентності (ПКК) входять такі компоненти: знання, уміння, навички, стратегії та прийоми навчально-комунікативної діяльності, досвід, ціннісні орієнтири, мотиви, інтереси, потреби та особистісні риси майбутніх офіцерів. Основними компонентами ПКК є ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий та професійно важливі особистісно-комунікативні якості.

Ціннісно-мотиваційний компонент визначається мотивами та потребами офіцера, які спрямовують його професійну діяльність. Він охоплює усвідомлення цілей і завдань комунікативної діяльності, бажання удосконалювати підготовку через саморозвиток та самоосвіту, зацікавленість у миротворчих операціях, міжкультурному іншомовному спілкуванні та науковому розвитку. Позитивне ставлення до служби виражається у постановці нових цілей і мотивів, здатності планувати та оцінювати свою діяльність на кожному етапі служби. *Когнітивний компонент* майбутніх офіцерів включає їхні знання, розуміння та здатність до аналітичного мислення, що стосується здобуття теоретичних знань, усвідомлення завдань і ситуацій, а також здатності застосовувати ці знання у практичній діяльності. *Діяльнісно-поведінковий компонент* охоплює уміння та навички, необхідні для ефективної комунікації та взаємодії в професійному середовищі, що включає здатність офіцера до адаптації в різних ситуаціях, застосування стратегії спілкування, контролю своїх емоцій та вибору найбільш ефективних способів поведінки.

Професіоналізм військовослужбовця є результатом розвитку цих компонентів і є важливою частиною його професійно-комунікативної компетентності. Майбутній офіцер має володіти набором якостей і здатностей для виконання обов'язків та гідного несення служби в Збройних Силах України.

Висновок. Процес формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього офіцера є важливою складовою його підготовки, що потребує системного, організованого підходу. Залучення курсантів та викладачів до спільної діяльності на всіх рівнях – від

методологічного до спеціального – сприяє ефективному формуванню необхідних знань, умінь і особистісних якостей. Тільки через комплексний підхід, який враховує діалектичні закономірності та теоретичні підходи, можна досягти високого рівня професійно-комунікативної компетентності, що забезпечить успішну реалізацію військової діяльності та ефективну міжособистісну взаємодію у військовому середовищі.

Інтерактивні технології відіграють ключову роль у вдосконаленні міжкультурної комунікації курсантів військових ЗВО, оскільки дозволяють не лише покращити мовні навички, але й сприяють розвитку міжкультурної компетентності, адаптивності та взаєморозуміння в багатокультурному середовищі. Завдяки використанню інтерактивних методів навчання, таких як симуляції, рольові ігри, відеоконференції та інші технології, курсанти здобувають практичні навички комунікації з представниками різних культур, що є важливим аспектом їх професійної підготовки. Інтерактивні технології забезпечують активну взаємодію, формуючи у майбутніх офіцерів здатність ефективно спілкуватися та працювати в умовах міжкультурних різниць, що значно підвищує їхню готовність до служби в міжнародному контексті.

ЛІТЕРАТУРА

- Ващенко, А. М. (2005). Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах: кілька чинників з багатьох. *Наука і освіта*, 1-2, 58-63 (Vashchenko, A. M. (2005). Formation of professional mobility of future officers in the process of study in higher military educational institutions: several factors from many. *Science and Education*, 1-2, 58-63).
- Візнюк, І. М., Долинний, С. С., Долинна, А. С. (2024). Етичні засади використання ШІ-технологій в контексті формування іншомовної комунікативної компетентності студентів. *Сучасні освітні технології в цифровій реальності* : монографія. Київ : Видавництво «Юрка Любченка», сс. 154–164 (Vyniuk, I. M., Vallinna, S. S., Vallinna, AS (2024). Ethical principles of using Shi-technologies in the context of formation of foreign-language communicative competence of students. *Modern educational technologies in digital reality: monograph*. Kyiv: Yurka Lyubchenko Publishing House, SS. 154–164.).
- Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді* (2024). Київ (*Protection and maintenance of mental health of Ukrainians in martial law: challenges and answers* (2024). Kyiv).
- Шляхи підвищення якості військової освіти* / Бродяк О.Я. та ін. *Наукові записки. Серія: Педагог. Науки*, 177, Ч. 1, 72-77 (*Protection and maintenance of mental health of Ukrainians in martial law: challenges and answers* (2024). Kyiv).

SUMMARY

The article discusses the role of interactive technologies in the intercultural communication of cadets of the Vischa Osvit. Apparently, what interactive methods navchannya, zokrema role playing games, simulation, videoconference ta inshi suchasne technologij, significantly spriyayut rozvikultentur me cadets, repeating their communicative tips. It is necessary that such technologies understand the formed adaptability, tolerance and persistence effectively interact with representatives of different cultures, and respect for maybutnikh officer. Osoblivu uvagu allocated vikoristannnyu interactive methods as a tool for training cadets before service in bagatokulturnomu seredovishch, in the international context it is safe for effective intercultural interaction.

The article examines the specifics of professional activity of veyskovosluzhbovtsev, zokrema officers, and vizhlivist vizhlivnost for communicative officers in the collective with the Gromadyans. Okrem uvagu is given professional and communicative competence, which includes knowledge, habits and psychological training, necessary for vikonannya vydan.kohih Important warehouses and communicative, special, extreme autocompetence. Visvtlyuyutsya professionally respectfully speaks veyskovosluzhbovtsov, as well as intellectual stupidity, emotional-will, stability and self-confidence basic effective service. The article also emphasizes the importance of developing professional and communicative skills of officers for safespechennya effective interaction behind European intellectual standards spivprats. Interactive technology in the initial process of veyskovikh deposits to understand the successful intercultural communication ta pekhmaygotovtsy robots in rich cultural intercourse.

Key words: *interactive methods of awareness, cultural competence, officer training, Veyskova osvrit, critical poverty.*

УДК 37.02;355.23;351.746.1

Олександр Торічний

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

ORCID ID 0000-0002-6989-9603

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/312-335

МОДУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВВНЗ

У статті розкривається сутність запропонованої моделі формування управлінської відповідальності майбутнього офіцера у інформаційному освітньому середовищі вищого військового навчального закладу. Дана модель дозволяє підвищити рівень сформованості управлінської відповідальності здобувачів вищої освіти вищого військового навчального закладу від простого, часткового розуміння ними поняття професійної відповідальності на початковому етапі вивчення управлінських дисциплін до повного усвідомлення та застосування майбутніми офіцерами управлінської відповідальності у своїй професійній діяльності. Виділено компоненти, що є основними складовими структури управлінської відповідальності майбутнього офіцера: мотиваційний, когнітивний, вольовий та емоційний. Розглянуті деякі підходи, що використовуються при дослідженні сформованості управлінської відповідальності майбутнього офіцера у межах інформаційного освітнього середовища вищого військового навчального закладу. Запропоновано критерії